

MARÍA VICTORIA MORENO E A POESÍA PARA A INFANCIA

MARÍA VICTORIA MORENO AND POETRY FOR CHILDHOOD

Antonio García Teijeiro

Resumo: Este artigo analiza criticamente as características principais da poesía infantil de María Victoria Moreno (1939-2005), concentrándose fundamentalmente nos dous poemarios que a poeta dedicou á rapazada: *¿E haberá tirón de orellas?* (1997) e *Eu conto... ti cantas* (2005). A proposta poética de Moreno nestes dous libros é marcadamente narrativa e está chea de musicalidade e xogos verbais, ademais de tratar temas como o amor e o respecto polos animais, a natureza como lugar de vida ou a propia creación literaria. Xunto a isto, o autor debuxa tamén un retrato máis íntimo de Moreno e da súa visión da poesía infantil baseado na relación profesional e de amizade que mantivo coa poeta durante anos.

Abstract: This article is a critical analysis of the main features of the children's poetry of María Victoria Moreno (1939-2005) and offers a closer examination of the two poetry collections that Moreno wrote specifically for children: *¿E haberá tirón de orellas?* (1997) e *Eu conto... ti cantas* (2005). Moreno's poetry in these two books is markedly narrative, full of music and plays on words, and delves into topics such as love and the respect for animals, nature as a source of life, and literary creation itself. Furthermore, the article paints a more intimate portrait of Moreno and her approach to children's poetry based on the long-time friendship and professional collaboration between the article's author and Moreno.

Palabras chave: María Victoria Moreno, poesía infantil, poesía narrativa, natureza, animais, retrato íntimo, crítica literaria, literatura galega.

Key words: María Victoria Moreno, children's poetry, narrative poetry, nature, animals, intimate portrait, literary criticism, Galician literature.

Olla a choiva pola rúa,
laio de pedra e cristal.
Olla o vento esvaído
soma e cinza do teu mar.

A voz de Federico García Lorca (2004: 14) dáme pé para falar da poesía de María Victoria Moreno. Porque, malia non ter publicados moitos poemarios, María Victoria irradiaba poesía por todos os poros da súa pel. E se poño estes versos de “Madrigal á cibdá de Santiago” dos seus *Seis poemas galegos*, débese ao profundo amor que María Victoria sentía por el, algo que compartiamos os dous e que nos levou a fondas conversas sobre Lorca. Conversas, curiosamente, que tiveron lugar a través do fío telefónico. Longas conversas nas que eu aprendín tanto escoitándoa falar.

Porque, cando falaba, a súa voz era poesía. Porque, cando pousaba os seus ollos nos teus, pousaba poesía. Porque os seus aloumiños eran poesía. Porque o sentimento poético, tan íntimo e tan tenro, tan agudo e tan punxente, era algo consubstancial á súa natureza coma ser humano.

O AMOR PROFUNDO POLA POESÍA

Toda a obra de María Victoria Moreno está envolta en poesía. As súas obras en prosa posúen unhas tinguiduras líricas que se poden apalpar a pouco que un entre no seu discurso literario. E están presentes dun xeito delicado, coma sen querer molestar a prosa que escribe, pero que aniña no corazón do lectorado dun xeito morno e delicado.

Nunca esquecerei a presentación en Vigo do meu poemario para nenos *Versos de agua / Cacarabín, cacarabón*. Leu varios poemas, comentounos cunha sensibilidade lírica que nos deixou enmeigados a todos os que nos atopabamos alí. O seu xeito de ler, a claridade da súa visión literaria, o agarimo convertido en palabras transportounos a un xardín das delicias poéticas. Emocionante a súa palabra.

Lembro, tamén, as lecturas de poemas que nos facía, de cando en vez, cando viña cear á nosa casa. Os seus folios con correccións que tiraba do bolso, a modestia que amosaba perante eles, o silencio que flotaba no ambiente mentres lía, a emoción que acadaba verso a verso... Toda unha festa íntima da palabra e do amor pola poesía. Non había noite que non lle dixeramos que debía publicar un libro de poemas. Ela evitaba o comentario como se se quixese escudar de algo que non lle apetecía dicir. Limitábase a sorrir. Anos despois, como xa sabemos, eses poemas e outros viron a luz no libro *Elexías de luz*, ao coidado do seu prezado amigo Xavier Senín.

Non é alleo ao seu amor e interese pola poesía o feito de que en 1973 editase a antoloxía *Os novísimos da poesía galega* que lle encomendara o seu admirado Xesús Alonso Montero, que dirixía unha colección na editorial Akal. “O volume agrupa unha nova promoción poética que irrompe no panorama literario finalizada a década dos sesenta e que concibe o seu labor como unha prolongación política antifranquista” (Soto/Senín 2018: 38). A poesía aparece, pois, nun primeiro plano na vida de María Victoria Moreno.

POEMAS INFANTÍS EN DÚAS OBRAS NARRATIVAS

Xa que logo, ese amor fondo pola poesía que María Victoria levaba dentro non podía quedar fóra da literatura para as pequenas e pequenos. Á marxe de que as súas novelas posúsen un ton lírico ou unha defensa da poesía, a nosa autora ía escribir algúns libros eminentemente poéticos pensando na infancia. Non son poemarios ao uso. Aínda que libros coma *Mar adiante* (1973) ou *O cata-ventos* (1979) levasen formas ou pequenas estrofas nas súas liñas, varias mostras posteriores deixarían ao descuberto a súa vea lírica para que a rapazada puidese gozar dos seus versos.

En efecto, se un se adentra en *Mar adiante* atopará, xa de primeiras, a dedicatoria que María Victoria escribe en verso á súa filla Begoña:

Mais, para facer xustiza,
cumpríame confesar
que unha meniña xeitosa,
voz de prata, doce ollar,
medosiña polas noites
e risoña nas mañás,
foi quen me dixou que ti
tamén querías escoitar
os contos que eu lle contaba
cada tardiña no lar (2009: 6).

E así, subidos ao barquiño branco coma unha gaivota, un guímaro coma un peixe, que construíu Miguel, ese mariñeiro que chegou a Portosouril hai ben anos, nenos e nenas van vivir momentos máxicos. Neles a poesía irá aparecendo dende o intre que presenta a rapazada que navegará no Arroás (“Maite, a Amiga dos paxaros, / namorouse da Ruliña/ e deulle acougo no barco”), dar a coñecer a canción que cantaban os navegantes ao veren a luzada de Portosouril (“Ollando Portosouril / o vento da miña terra / coído que chama por min”) ata compartir a canción que cantaban os mariñeiros mentres o capitán tocaba a guitarra na proa

(“Cando o vento vén do monte, / do monte da Carballeira, / parécenos sempre que chora / cunha queixa moi tristeira”). E sen esquecer o diálogo que mantiñan Clarisca, da familia dos vagalumes, cos mociños vagalumes.

Estes pasaban á súa beira e dicíanlle:

Vou procurando mociña
entre as herbas dos camiños.
Son mozo e rico, Clarisca,
¿vasme querer por marido? (2009: 67).

Ela respondía a todos coas mesmas palabras:

Ai, vaite, mociño,
porque eu teño o corazón
moi lonxe destes camiños (2009: 67).

Estaba moi claro que María Victoria botaba man da poesía nunha historia escrita en prosa. Pero ela sentía preto esa poesía e non dubidaba en incluír pequenas pezas en forma de cancións cun aire popular que a facía viva e fresca. Reivindicativa a prol da natureza, dos animais que temen o ser humano, con cantigas de berce (a cantiga de Lola) é a poesía que loce este libro.

O mesmo sucedeu co seu conto *O cataventos*, que gañou o Premio O Facho en 1975 e foi publicado en 1979 en *Contos para nenos* de O Facho. Hoxe está publicado en Urco Editora (2016).

O cataventos é unha historia tenra que presenta os personaxes nun humorístico diálogo en verso. Era o galo don Pío, un mozo garrido con ollos de vidro dourado que tiña por sombreiro, unha crista vermella que ás veces parecía cereixa e ás veces lume. Con plumas rechamantes, camiñaba fachendoso e dicía:

—Aquí estou —quiquiriquí—
para que miren as galiñas
quen é quen manda aquí (2016: 14).

E coas galiñas Teixaspitiñas mantiña este diálogo:

—Aquí estou —quiquiriquí—

Elas contestaban:

Si, si. Si...Si, si, si. Si.

Cando el dicía:

–Para que miren as galiñas

Elas:

–Xa te miran as Teixiñas

E cando el, coa voz inchada, remataba:

–Quen é o que manda aquí.

Elas coreaban:

–E a moita honra servir (2016: 15).

Un exemplo nidio dos diálogos que tanto se utilizan na literatura de tradición oral. María Victoria coñecía moi ben a literatura popular e dela se servía para ir introducindo poesía nas súas fermosas narracións.

O FEITO POÉTICO NA POESÍA DE MARÍA VICTORIA MORENO

Veño dicindo dende hai ben tempo que o primeiro paso para enfrontar os nenos e nenas á poesía debe ser a poesía de tradición oral. Este conxunto amplísimo de formas é un verdadeiro tesouro para gozar do ritmo, do inverosímil, do máxico, da frescura, da musicalidade, do surrealista, do lúdico. Manifestacións artísticas que poñen preto da rapazada os arrollos, as adiviñas, os romances, os trabalinguas, os disparates, as fórmulas de botar a sortes, as mentiras... e mil máis. É este un achegamento imprescindible, ao meu ver, para atraer as persoas ao feito poético. Un primeiro paso.

E xa que falamos do feito poético, digamos e fagamos nosa a organización da poesía segundo a profesora Blanca-Ana Roig Rechou (2000: 10): “Poesía é xogo” (textos folclóricos ou de base folclórica que combinan formas poéticas e xogos de palabras), “Poesía é música” (descuberta do xogo poético a través de sons e rimas), “Poesía é conto” (contar unha historia a través do verso) e “Poesía é maxia” (achegamento á infancia e mocidade máis alá da esquemática poesía infantil).

Unha clasificación interesante que descobre unha maneira intelixente de entender a poesía en case todas as súas vertentes. Con ela podemos fixarnos na obra de moitos e moitas poetas que escriben poesía infantil e entender as diferentes visións que presentan deste xénero. Poderá haber —e supoño que así é— outras formas de clasificar a poesía, pero esta paréceme a min moi axeitada. Un xeito claro de clarificar discursos poéticos, reflexionar sobre eles e facilitar a escolla de mostras cando sexa necesario.

Así podemos entender a poesía infantil de María Victoria Moreno. Coido que o conto, a música e o xogo están presentes nos seus poemas. Ademais de posuír unha maxia que os fai penetrar no máis fondo de quen os le ou escoita.

Lendo as súas propostas de poesía infantil éntranme as dúbidas de se escribe un conto en verso ou sente a necesidade de poetizar e, a través dunha historia, escribir poesía. Non estou convencido de que o conto rimado fose a súa única opción. A necesidade de escribir poesía talvez a leve a sentir que escribe poesía mentres conta unha historia. Porque en María Victoria Moreno se mesturan dúas paixóns: a paixón por narrar e a paixón por crear poemas. Ás veces penso que había dentro dela unha efervescencia poética tan grande que a levou a fundir a prosa dentro do verso. Porque a autora elixe certas formas poéticas puras (seguidillas con bordón ou pequenos romances) e un sente a poesía latexar dentro en cada lectura que fai destas obras. E goza. E penetra no mundo que María Victoria crea, e detense nos personaxes, nas situacións, no ambiente espacial e nos temas que son cotiáns e moi definidos: o medo nocturno, o amor e o respecto que os animais merecen e que non sempre se teñen en conta por parte dos seres humanos, a natureza como lugar de vida, o acto creativo. Ademais, o trato que dispensa a estes personaxes literarios, ben sexan rapaces ou rapazas ou animais —fundamentalmente cans—, resulta do máis tenro e delicado. Eu xa non me deteño a pensar se son poemas narrativos —que si o son— ou narracións en verso. O que si sinto é o poder fascinante da poesía nos seus escritos. A poesía pódese tocar, sentir, interiorizar cando parte da autenticidade e do seu coñecemento profundo. É o que pasa coas persoas que posúen unha vocación literaria, poética incontestable, algo que María Victoria tiña a rebordar.

Non podemos esquecer o respecto que María Victoria Moreno amosaba polo lectorado. Foi algo que aprendín dela, porque o demostraba acotío. Facía moito fincapé nese aspecto. Cando, codirixindo a colección *Árbore*, falabamos dos orixinais que recibiamos, ela sempre centraba o seu discurso, ademais da historia ou do tema do poemario, na corrección lingüística, no léxico axeitado, na claridade expositiva que debían ter. Ela pensaba e reiteraba que tiñamos un compromiso claro co lectorado e que os nenos e nenas, as mozas e mozos, merecían o mellor sen desculpas de ningún tipo. E falaba da dignidade do idioma, da literatura e

daqueles lectores e lectoras que estaban dando, a maioría, os primeiros pasos na escrita e na lectura na nosa lingua. Para ela era sagrado. Para nós, tamén.

Todo isto está presente na obra da autora. E ao escribir poesía a norma non a esquece. Faltaría máis, sobre todo nunha persoa que dedicou a súa carreira literaria á rapazada, demostrando, a quen o dubidase, que a literatura infantil e xuvenil era absolutamente imprescindible para normalizar o eido literario e lingüístico dun país coma o noso. Deu exemplo en todos os retos que foi acometendo e a súa palabra limpa, directa, mesmo desafiante se a ocasión o requiría, soaba clara e poñía as cousas no seu sitio.

De aí o seu enorme compromiso cando escribe poesía. Sente fascinación por ela e había que vela recitando poemas. Xa o dixen antes. Na presentación dos meus *Versos de agua*, deixounos enmeigados.

Isto veo moi ben Marta Dacosta, quen escribe no monográfico *Renacer á descuberta das palabras* o seguinte:

A mesma fascinación que debeu motivar a súa implicación na escrita para nenos e nenas, tarefa que recoñezo como de especial dificultade, pois nela a autora non pode entregarse á libre creación impulsada polas súas emocións, senón que debe ter moi presente o público destinatario, procurando que o seu poema conecte con el, a través dunha mensaxe identificábel e unha forma que o atraia e o prenda, como prende en calquera de nós a música. Así que a poeta debe manexar co máximo de habelencia posíbel o léxico e os recursos que lle fornece a construción poética para acadar ese resultado. Poderá parecer simple, mais xusto é todo o contrario (2018: 30-31).

Nin máis nin menos. Ben sabía María Victoria todo isto e tívoo presente ao longo de toda a súa obra, tanto en verso coma en prosa.

OS SEUS POEMAS NARRATIVOS

Despois deses poemas incluídos nos libros de narrativa que comentamos, *Mar adiante* e *O cataventos*, non teño a menor dúbida de que a nosa autora devecía por publicar uns libros dirixidos aos pequechos integramente en verso. Por iso escribiu os poemas narrativos dos que imos falar deseguido. Volvo a Marta Dacosta porque concordo plenamente con ela cando di que “os poemas de Moreno son poemas narrativos que transmiten esperanza [...] Son historias apegadas ao real, sen grandes artificios, cativadoras, fermosas, positivas, en que os animais, especialmente paxaros e cans, son protagonistas” (2018: 32). En efecto, así é porque María Victoria escribe unha poesía sen recargar, sen elementos que despisten. Unha poesía

que conta e que ten un ritmo áxil baseado na puntuación dos versos e na súa medida, na rima, e no tipo de estrofas que emprega e que xa foron mencionadas antes: a seguidilla e o romance. Preocupoulle sempre o ritmo na poesía (tamén na prosa) e por esa razón coidouno na súa escrita.

María Victoria Moreno ten dous libros maravillosos que amosan a sensibilidade desta muller á hora de escribir en verso. Son menos coñecidos que os seus emblemáticos *Anagnórise* ou *Leonardo e os fontaneiros*, mais son unha mostra evidente do seu bo facer se falamos de poesía infantil. Estou a referirme a *¿E habrá tirón de orellas?* (1997) e *Eu conto, ti cantas* (2005).

¿E HABERÁ TIRÓN DE ORELLAS?

¿E habrá tirón de orellas? é, talvez, a obra máis lírica da autora se pensamos na rapazada. Nela conta unha historia en tres partes, que son as do día: o solpor, a noite e o amencer. Tres partes, tres romances compostos por cincuenta versos cada un, octosílabos e rimando en asonante. Neles atopamos figuras literarias moi recoñecidas coma os paralelismos, anáforas, comparacións... O lirismo e a tenrura envolven a historia de Alma, unha cadela que marcha da casa seguindo os xogos dos nenos (ela quere ser unha nena), pérdese e xúntase cun pardal que perdera o seu niño. Aparecen diversas aves (curuxa, ferreiriños, mouchos) e adormecen na fraga xunto ao seu amigo.

Vexamos o lirismo que desprenden os primeiros versos:

No luscofusco de maio,
cando as faíscas da herba
ceden ao arrollo do vento,
quere durmir a pradería.
Aínda as flores presumidas
desafían as estrelas.
Rompen a cantar os grilos
e os ferreiriños golpean
con chíos de aceiro negro
a paz dourada e serena (2017a: 8).

Adormecen cansos. Chégalles o sono nas lenes ondas do tempo. Coñecen a sensación do medo que lles producen as sombras e mais a escuridade. E ao lonxe, os seus seres queridos, nos seus lugares respectivos, botan de menos os dous amigos:

A morna manta do soño
 acubilla os dous pequenos:
 lonxe, no castiñeiro vizoso,
 choran dous pardais moi vellos
 e nunha casa labrega
 preguntan por Alma os nenos (2017a: 20).

Por fin chega o amencer, Alma busca o pardal pero non está. Fala cun bando de paxariños, sente que veñen por ela, desnortada e triste pon en orde as súas ideas e lisca para a casa á prása sabendo que debe percorrer un longo camiño e que ao chegar haberá tirón de orellas.

Gústame moito este poema. Combina a forza lírica cunha enorme tenrura. Consegue crear un clima de aventura, tinguido cun certo humor solapado, dentro dun eido no que as tres partes do día favorecen as decisións da protagonista: o desexo de marchar, o medo á escuridade e ás sombras co sono polo medio e as ganas de volver porque bota en falta a súa familia, malia saber que haberá un posible castigo.

A historia ten un ton de tristura, pero tamén de reflexión, de sentimentos e moito de esperanza. Dicur, ademais, que Alma era o nome da súa cadela na realidade. Unha cadela que conviviu coa autora e a que tanto quixo. Carme Peris, amiga de María Victoria, ilustrou este fermoso poema narrativo. Lembro que veu a Vigo con ela e chamoume por teléfono. Quería presentarma. E no monte do Castro vigués, compartimos unha mañá moi agradable. Dende aquela, mantiven unha boa relación coa ilustradora catalá que chegou, mesmo, a ilustrar un dos meus poemarios.

Carme Peris xunto con Manuel Uhía foron os ilustradores favoritos de María Victoria. Concretamente Uhía deulle forma a boa parte da súa obra posterior, ademais de a certas reedicións.

EU CONTO, TI CANTAS...

Eu conto, ti cantas... é un libro delicioso composto por tres poemas narrativos dun altísimo valor literario, ilustrado precisamente polo seu admirado Manuel Uhía. Saíu á luz antes de morrer a nosa escritora, editado por Edicións Xerais no ano 2005. Contén os poemas seguintes: “¡Xa non teño medo!”, “Can branco, can negro” e “¡Un cachiño de bica?”.

“¡Xa non teño medo!” foi publicado orixinalmente no ano 1998 na colección *A maxia das palabras*, un proxecto ben orixinal coordinado por Agustín Fernández Paz, no que eu, ademais, tiven a sorte de participar cun poemario. Un neno está castigado a durmir na bufarda porque esperta e fala polas noites. Pasa ben

medo os primeiros días coas sombras e ruídos e polo silencio, mais axiña chega a afacerse a esa situación e descobre que a noite é divertida.

Cando a nai mata as luces
nace un silencio
que é redondo e escuro,
máis non dá medo.
Cómpre afacerse
e as faíscas e as voces
logo aparecen (2017b: 10).

Non tarda en descubrir unha chorumiña, o miañar dos gatos, o mundo que fan as lucernas. Sente que o ceo se fai pequeno, que sae a lúa e pousa o sosego na terra escura. Decátase de que hai moita xente movéndose na noite (borrachos, bombeiros, varredores, policíaas...), que hai moita vida e que hai persoas que traballan para que todo sexa máis xusto. Daquela, valora moitos destes oficios e cóntanos que el quere ser un deles cando sexa maior.

Eu, cando sexa grande,
serei bombeiro,
acaso policía,
ou quizais médico.
Son bos oficios:
gáñase o pan velando
polos veciños (2017b: 21).

O medo nocturno é, nun principio, o móbil do poema pero, a medida que este avanza, o rapaz vai perdendo ese temor e verá a noite dun xeito distinto. Sentirá a súa actividade e valorará os distintos oficios que serven para que todos esteamos máis seguros. Salienta a autora a dignidade do traballo, de calquera traballo, para acadar un mundo equilibrado onde nos poidamos sentir ben. “A forma estrófica empregada volve a ser a seguidilla con bordón, adobiada cos recursos xa mencionados e co traballo de Uhía na ilustración” (Soto/Senín 2018: 131).

O segundo poema do libro é “Can branco, can negro”, o único dos tres que forman o volume que non foi publicado con anterioridade.

Os termos *branco/negro* xa indican un contraste que nos leva a pensar que vai tratar o tema da igualdade, da diversidade, na figura de dous cans. Está estruturado en cinco partes que levan por nome *naceron*, *medraron*, *descubríron*, *asisaron* e *asentaron*. Estas partes, formalmente, son cinco romances dunha tenrura

conmovera. Un dos cans, Nicolau, naceu nun fogar onde foi moi ben recibido. Había moito agarimo ao seu redor. Era negro. Pola súa banda, Correcamiños, era un can branco, moi branco que naceu na beiravía da estrada:

Correcamiños naceu
na beiravía da estrada
onde un home malo e feo
botara a cadela branca,
que levaba na barriga
seis cadelíños de nata (2017b: 26).

Criados dun xeito diferente, coñécense seguindo unha cadela nun arrabalde perdido. A cadela, moi ben feita, facía camiño custodiada por cen cans. Nicolau e Correcamiños sentiron curiosidade e camiñaron tranquilos xunto con eles. Pero, malia a súa inxenuidade, non tardaron en descubrir as intencións dos grandes. De volta á vila nun día de gran bulicio, cheiraron nos postos de venda e acomodáronse ao abrigo dunha muller que adestraba paxariños. E, ao pouco, van axudar a paisana porque un home espantará os paxaros producindo un gran desgusto na muller. Os dous cans, seguindo a chamada da xustiza, demostrarán a súa nobreza e valentía. Nicolau volverá á súa casa e o seu amigo ficará coa adestradora para sempre.

Sentimentos moi humanos nos protagonistas do poema: o medo, a curiosidade, o amor maternal, a amizade, as distintas maneiras de enfocar a vida, a presunción, os desexos similares e tantos comportamentos universais que fan pensar o lectorado e que serven para reflexionar e comentar despois de ler/escoitar tan fermoso texto. É un derradeiro comentario sobre o poema: Nico foi o seu último can.

Apunta moi ben Marta Dacosta que “as cores son atribuídas en sentido contrario ao que establecerían os prexuízos sociais” (2018: 34).

O volume *Eu conto, ti cantas...* péchase cun poema narrativo ao que lle teño moita querenza: “¿Un cachiño de bica?”. A razón é que Nica foi a cadela de María Victoria que eu coñecín mellor. Acariñeina unha chea de veces, xoguei con ela e vivín o enorme agarimo que a nosa autora lle tiña. Publicado en 1994, con ilustracións de Carme Peris, viu a luz en castelán o ano seguinte, nunha versión da autora co título de *Sopitas con canela*.

Formando parte xa de *Eu conto, ti cantas...*, será Manuel Uhía quen ilustre o poema que ten un comezo no que nos advirte o que imos atopar ou, máis ben, o espírito do que imos ler:

Cunha presa de letras
e un aloumiño
vouche contar un conto
coma un sorriso.
un conto ledo
coma os ollos dun can
e a voz dun neno (2017b: 41).

Con estes versos principia esta peza breve. Un poema no que un mozo está a almorzar nunha cafetería e no canto dun café con leite a camareira tráelle unha cunca chea de letras.

As letras eran doces,
eu tiña fame
e decidín comelas
ata fartarme.
Mais tiñan vida:
eu achegaba a boca
e elas fuxían (2017b: 42).

A partir deste momento, coas letras créase unha historia: a historia de Iván, un rapaz, e Nica, unha cadela. María Victoria mestura aquí literatura (o acto creativo) e vida. Coas letras revoltas, aparecen palabras sobre o mantel e os espaguetes, no prato, son os fíos que atan as palabras. Así, unha morea de sucesos enxeñosos que dan ao poema un ton fantástico. Xogando coas tres comidas do día (o almorzo, o xantar, a cea) o tempo vai pasando nun clima case máxico e o mozo segue abraiado polo que está a ocorrer diante del.

Eu seguía na mesa
tan abraiado
que as horas me pasaran
sen eu notalo.
E a camareira
convidoume á comida
con xentileza (2017b: 48).

A fantasía, que crea un ambiente gozoso, vai dar cunha realidade máis fría e pouco amable. Mais o conto que naceu desas letras continúa:

Os fíos buligaban,
facían ondas,
fuxían pola mesa
seica de troula.
Logo enfeitaban
as palabras que as letras
alí deixaban (2017b: 49).

Unha historia chea de amor e de afecto entre un neno e unha cadela que é unha constante na obra de María Victoria Moreno. Unha historia que inclúe literatura na literatura dun xeito orixinal e amable. Gozosa, ategada de humor, de tenrura, “¿Un cachiño de bica?” ten sete versos finais nos que a autora amosa o seu desexo de que a historia lle gustase ao lector (algo que sempre preocupou a María Victoria) e deixa un consello ben interesante:

Se che gustou o conto
ben cho agradezo.
Quero mandarche un bico
máis un consello:
fai como Iván:
busca o amor nos ollos
doces dun can (2017b: 61).

FINAL

Para rematar, acudo ás palabras que Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre escribiron sobre a escrita de María Victoria no libro *María Victoria Moreno. A muller que durmía pouco e soñaba moito* porque convidan a ler os seus libros —sen esquecer a poesía endexamais— con acougo para gozar deles, saboreándoos, porque

María Victoria escribiu moi en serio pensando nos lectores e lectoras novos, tratando de facer rir con escenas divertidas, mais tamén de tirar do fondo sentimentos, emocións, e, sobre todo, de mirar o mundo con ollos abertos, rebeldes, con desexos de cambiar o inxusto que hai nel (2018: 111).

E na poesía, apunto eu, está todo isto.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Casalderrey, Fina e Marilar Aleixandre (2018): *María Victoria Moreno. A muller que durmía pouco e soñaba moito*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Dacosta Alonso, Marta (2018): “Mestra con Cans e Paxaros. A poesía de María Victoria Moreno”, en Mercedes Queixas Zas e Cesáreo Sánchez Iglesias, *Renacer á descuberta das palabras. María Victoria Moreno. “De nós”*: monografía con perspectiva galega 2. Santiago de Compostela: Sermos Galiza, 29-36.
- García Lorca, Federico (2004): *Seis poemas galegos*. A Coruña: Editorial Camiño do Faro.
- Moreno Márquez, María Victoria (2009): *Mar adiante*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- (2016): *O cataventos*. Santiago de Compostela: Urco Editora.
- (2017a): *iE habrá tirón de orellas?* Vigo: Galaxia.
- (2017b): *Eu conto, ti cantas...* Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Roig Rechou, Blanca-Ana (2000): *A poesía infantil e xuvenil en Galicia*. Santiago de Compostela: Teófilo Piñeiro.
- Soto, Isabel e Xavier Senín (2018): *María Victoria Moreno. Sementadora de futuro*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.